

УДК 378

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЖИТТЄВОГО ПРОЕКТУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВНЗ

Н.О. Бреславець

В основу сучасної концепції організації освітньо-виховного процесу покладено компетентнісний підхід, результатом якого є компетентний випускник ВНЗ. Формування компетентності життєвого проектування на етапі здобування вищої освіти відбувається в процесі взаємодії педагога і студента. В статті окреслені основні фактори, що впливають на формування компетентності життєвого проектування у студентів ВНЗ.

***Ключові слова:** життєве проектування, формування компетентності, модернізація освітнього процесу.*

В основі сучасної концепції організації освітнього процесу лежить компетентнісний підхід, результатом якого є компетентний випускник ВНЗ [1]. Предметом пильної уваги педагогічної науки в процесі формування компетентностей є особистість студента, етапи його соціалізації (входження в соціальну сферу зі своїми мотивами, цілями, планами, адаптація в ній, знаходження свого місця), набуття різних компетентностей, інтеграційним підсумком яких є сформованість життєвої компетентності [2]. Формування компетентності життєвого проектування повинне базуватися на модернізації освітнього процесу у вищих навчальних закладах, основою якої є застосування психолого-педагогічних інноваційних технологій з урахуванням індивідуально-особистісних, інтелектуальних, креативних й інших характеристик суб'єктів освітнього процесу.

Вища школа повинна підготувати конкурентоспроможного працівника, що має такі якості, як високий професіоналізм, мобільність, здатність набувати нових професійних знань; бути самостійним, відповідальним, наполегливим, активним, незалежним, заповзятливим. Цих якостей особистість набуває в процесі формування компетентності життєвого проектування.

Питання життєвої перспективи, стратегії життя, вибору професійного і життєвого шляху, визначення їхніх основних орієнтирів,

формування життєвих планів молоді досліджували К. Абульханова-Славська, І. Фролов, Л. Анциферова, Є. Головаха, Л. Сохань, М. Тітма та ін.

Проблеми життєвого шляху особистості, життєвого світу особистості, самоздійснення особистості, життєвої компетентності знайшли своє відображення в наукових дослідженнях провідних психологів України (С. Максименка, В. Татенка, Т. Титаренко, Н. Чепелевої, Ю. Швалба та ін.).

Грунтуючись на наукових теоріях К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, Л. Виготського, С. Рубінштейна та ін. про особистість і суспільство, колективне й індивідуальне, ціле і приватне, концепцію "Я", життєвий шлях, особистісного і загальнокультурного змісту освіти (В. Краєвський, А. Хуторський), компетентність життєвого проектування розглядається нами з позицій багатокomпонентності, багаторівневості, інтегральності [3].

Сучасна освітньо-виховна парадигма побудована на творчих суб'єкт-суб'єктних відносинах викладача і студента, які полягають в активній взаємодії, спільній діяльності, що передбачає рівноправ'я сторін, де викладач є суб'єктом управління взаємодії. Використовуючи педагогічні знання, особистий досвід життєдіяльності, педагог за допомогою впровадження інноваційних діалогових методик, застосування активних методів і інтерактивних технологій навчання і виховання, що імітують реальну дійсність, активізує міжсуб'єктну комунікацію педагога і студента, спонукає студента до активності.

Розглядаючи навчальну проблему, викладач організовує діалогову взаємодію, використовуючи її як один із методів виховання, в результаті якого студент набуває знання і намагається оволодіти способами діяльності в різних модельованих ситуаціях, спроектованих на майбутню професійну діяльність і вирішення життєво-особистісних проблем.

Принципами сучасного процесу виховання у ВНЗ є суб'єкт-суб'єктні відносини педагога і студента, активна позиція і відповідальність всіх суб'єктів освітньо-виховного процесу за цивільне, соціальне, професійне становлення. На ці процеси повинні бути спрямовані зовнішні виховні зусилля ВНЗ і механізми внутрішньої саморегуляції самих студентів, тобто в основі виховного процесу

повинна лежати діяльність самого вихованця при спрямівній і регулюючій ролі викладача-вихователя.

Метою даної статті є акцентування уваги педагогічної спільноти на тому, що формування компетентності життєвого проектування є трудомістким, багатовекторним процесом, який невід'ємний від соціального простору і суспільства, вимагає визначення життєвих цілей, перспектив, організації життя, сконцентрованості всіх особистісних інтересів для вирішення поставлених завдань.

Формування компетентності життєвого проектування на етапі здобування вищої освіти відбувається в процесі взаємодії навчання і виховання, діяльності педагога і студента [3]. Велику роль відіграють атмосфера і середовище освітнього процесу – ефективна організація вчення, авторитет, знання, інтелект викладача, здатного стимулювати інтерес до вивчення предмета, до самостійної діяльності, творчості та пошуку.

Активна освітня діяльність студента визначається потребами і мотивами, системою особистих інтересів. Досягнення поставлених цілей формує досвід емоційно-ціннісного ставлення до пізнання, власного досвіду, припускає двосторонню взаємодію суб'єктів освітнього процесу (викладач і студент), спрямованого на всебічний і гармонійний розвиток особистості.

Викладач в процесі виховання повинний цілеспрямовано здійснювати свою програму з формування мотивацій і потреб студентів, визначаючи коло їхніх інтересів, впливаючи на їхній характер, поведінку [4].

У процесі формування компетентності життєвого проектування студентської молоді пріоритетне положення займає наявність особистісного смислу, систему якого становить стрижень особистості з її життєвими позиціями, ставленням до навколишнього зовнішнього світу, до себе і місця, яке вона в ньому посідає.

Головною дієвою особою у формуванні компетентності життєвого проектування є особистість молодої людини, студента, який має бажання, максимально використовуючи свій інтелектуально-професійний потенціал, моральну підтримку рідних і близьких, побудувати своє життя, як хоче.

Життєві проекти, складові сутності компетентності життєвого проектування – в постійному русі, розвитку, зміні, формуванні. Вольова

активна спрямованість і позиція особистості на життєвому шляху є перетворюючим потенціалом, спрямованою силою у формуванні життєвої позиції, компетентності життєвого проектування.

Компетентність життєвого проектування ставить на одне з перших місць професійне становлення особистості. Одержання професії дозволить, з погляду молоді, задовольнити різноманітні потреби й інтереси, посісти гідне місце в суспільстві, підвищить рівень добробуту і комфортність життя, надасть можливість реалізувати свої інтелектуальні й фізичні здібності [5].

Завданням, що стоїть перед педагогами ВНЗ, є не тільки формування професійної компетентності, але і створення сприятливих умов для збагачення духовних цінностей, засвоєння етичних норм поведінки і взаємин між людьми, виробленню ціннісно-смислових орієнтирів, виховання відчуття громадянськості і патріотизму. Для того щоб ці цілі матеріалізувалися, необхідно пройти довгий і нелегкий шлях постійної, цілеспрямованої співтворчості педагога і його студента, оскільки кращі духовно-етичні якості мимоволі не виникають, вони вимагають сходження особистості до високих ідеалів і цінностей.

Принципом педагогічної діяльності є взаємодія суб'єктів (вчитель і учень) освітньо-виховного процесу в співтворчості. Активне навчання – імітаційно-ігрове моделювання, діалогове виховання й інші інтерактивні методики призводять до співтворчості вихователя і вихованця, внаслідок чого останній набуває комунікативних навичок; у нього з'являється необхідність і потреба одержувати знання самостійно, застосовувати їх в ситуації вибору вирішення проблеми, підвищується рівень загальної культури, формуються базові і чіткіше оформляються особистісні цінності і пріоритети, вивчаються культурно-історичні традиції свого народу, накопичується духовно-етичний потенціал.

Індивідуальна свідомість студента, переробляючи інформацію, що надходить, намагається створити власний стиль життя, визначити своє місце в суспільстві – сьогодні і майбутньому. Сучасний освітньо-виховний простір ВНЗ надає можливості для самовдосконалення, досягнення життєвих цілей.

Формування компетентності життєвого проектування студентської молоді, способу життя особистості знаходиться в прямій залежності від соціального оточення, "соціального часу", ціннісних орієнтирів, потреб, інтересів, активної життєвої позиції, "часу життя" [7]. Л. Виготський

вважав, що кожна людина має свій життєвий план, згідно з яким здійснюються вчинки і дії, складається її біографія [8, с. 157].

Проектування життєвих устремлінь студентської молоді передбачає формування гармонійної особистості, що включає когнітивний компонент, здатність до оволодіння професійними навичками і духовно-моральними цінностями нашого суспільства.

Компетентність життєвого проектування допоможе молодому фахівцеві розвинути орієнтовну здатність у вирішенні різноманітних завдань в професійній діяльності і соціальному житті

Структура компетентності життєвого проектування включає наочні знання, діяльнісні та креативні здібності, науково-дослідні, організаторські, управлінські, комунікативні уміння, особистісно-ціннісні якості молодого фахівця.

Розвиток компетентності дозволяє особистості розбиратися в питаннях розвитку суспільства, брати участь в демократичних процесах зі зміцнення прав людини в боротьбі з проявами соціальної несправедливості в умовах розшарування суспільства. Компетентності, набуті людиною в процесі здобування освіти, а також впродовж всього життя робить особистість конкурентоспроможною, більш пристосованою (адаптованою) до соціальних змін, готовою до інноваційних перетворень.

Педагог-вихователь повинен вирішувати завдання виховання сучасного молодого покоління у дусі шанобливого ставлення до праці, з активною участю в творчому процесі, досягнення консенсусу відносно питань моральних, особистісних і основоположних цінностей [9]. На сучасному етапі розвитку спостерігаються процеси оновлення змісту виховання, яке включає формування професійних, соціальних, полікультурних, комунікативних, інформаційних й інших компетентностей.

Сучасні вимоги, що висуваються до професійних якостей випускника ВНЗ, включають володіння іноземною мовою як засобом професійного спілкування. Завданнями, що стоять перед педагогами кафедри іноземних мов є навчання і научення майбутнього молодого фахівця читанню, розумінню і перекладу текстів за фахом, формуванню адекватної реакції реального професійного спілкування.

Значну увагу необхідно приділити розробленості методичного забезпечення професійно орієнтованого навчання; використанню

активних форм навчання іноземній мові; раціональній організації навчання; зростанню мотивації студентів оволодіння іноземною мовою як чинником підвищення професійної компетентності. Ефективність реалізації поставлених завдань забезпечується дотриманням педагогічних умов, що виконуються як викладачами, так і студентами, навчально-пізнавальним потенціалом студентів, кваліфікацією викладачів, психологічною атмосферою ВНЗ і його матеріально-технічною базою.

Реформа вищої національної освіти припускає інтеграцію освітньої системи України, що вимагає знань іноземної мови як засобу реального спілкування з представниками інших країн. Максимальний розвиток комунікативних здібностей, професійної і особистої культури вимагають фундаментальної і різнобічної підготовки до мови. На думку П. Підкасистого, С. Каменецького, іноземна мова є засобом навчання і формування професійної культури [10].

Нові підходи до вивчення іноземної мови у ВНЗ зумовили появу поняття "Мова спеціальності", що означає оволодіння студентами професійною лексикою, професійною культурою, розуміння виробничих ситуацій, певного світовідчуття в діалозі культур.

Метою університетського виховання є формування всебічно розвиненої, морально стійкої особистості, з чітко визначеними моральними, правовими, соціальними, політичними, патріотичними, міжнаціональними і полікультурними установками.

Виховні процеси вищої школи на етапах соціалізації у ВНЗ спрямовані на розвиток соціально-професійної активності, творчого, духовно-морального потенціалу, загальної культури. Потреба і здатність до самовираження і самореалізації своїх устремлінь і задумів властиві студентам в процесі навчання у ВНЗ.

Педагогічний процес у ВНЗ являє собою двосторонню взаємодію суб'єктів виховання і навчання – викладача і студента, спрямовану на формування компетентності життєвого проектування, яка забезпечує успіх, щастя та самоактуалізацію особистості студента. Активна освітня діяльність студента визначається мотивами, потребами, системою особистих інтересів, його життєвою позицією, ставленням до навколишнього зовнішнього світу, до себе і свого місця в ньому.

Упродовж навчання у ВНЗ поряд зі студентом знаходиться педагог, викладач, інтелектуальні, морально-правові, емоційні, вольові,

організаторські характеристики якого сприяють формуванню компетентності життєвого проектування студента.

Освітня, соціальна і виховна діяльність професорсько-викладацького складу ВНЗ, застосування інноваційних педагогічних технологій, психологічний супровід спрямовані на формування соціальної зрілості, активної життєвої діяльності в суспільстві, особистісне зростання, формування компетентностей, реалізацію і застосування компонентів компетентності життєвого проектування.

Література

1. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. М., 2001. - С.28.
2. Бреславец Н.А. Жизненная компетентность – целостный результат витагенного опыта / Бреславец Надежда Александровна. // Проблемы сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: збірник статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2008. – Вип.19. – Ч.3. – С. 126 – 137.
3. Бреславец Н.О. Формування компетентності життєвого проектування у студентської молоді в умовах вищого навчального закладу: автореф. дис. ...канд. пед. наук / Н.О. Бреславец. – Луганськ, 2010. – 20 с.
4. Андреев В. И. Профессионализм педагога высшей школы в контексте компетентностного подхода / В. И. Андреев, В. В. Макоско // Высшая школа. – 2004. – № 5. – С. 27–32.
5. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. И. Головаха. – Киев : Наукова думка, 1988. – 142 с.
6. Жук О.Л. Компетентностный подход в педагогической подготовке студентов университета / О.Л.Жук // Педагогика. – 2008. – №3. – С.99–105.
7. Психология личности и образ жизни / [отв. ред. Е. В. Шорохова]. – М. : Наука, 1987. – 220 с.
8. Выготский Л. С. Собрание сочинений : в 6 т. / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1984.
9. Маркова А. К. Психология профессионализма. М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
10. Пидкасистый П.И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов / П.И.Пидкасистый. – М., 2004.

В основе современной концепции организации образовательно-воспитательного процесса находится компетентностный подход, результатом которого является компетентный выпускник вуза. Формирование компетентности жизненного проектирования на этапе получения высшего образования происходит в

процессе взаимодействия педагога и студента. В статье рассмотрены основные факторы, которые влияют на формирование компетентности жизненного проектирования у студентов вуза.

Ключевые слова: *жизненное проектирование, формирование компетентности, модернизация образовательного процесса.*

The main conception of the modern educational process is the competence approach. The result of which is the competence model of a graduate. The formation of vital project competence takes place in the process of interaction between a teacher and a student at the stage of receiving higher education.

Keywords: *vital planning, forming of competence, modernisation of educational process.*

Бреславец Н.О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко

УДК 378.036:7

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

І.Г. Будаєва

У статті подається матеріал щодо системи вдосконалення культури мовлення викладача вищого навчального закладу, її зв'язку з особливостями професійного мовлення, необхідності залучення засобів мистецтва до освітнього процесу вищої школи. Автор звертається до тлумачення терміна «артпедагогіка». Розглядаються шляхи впливу мистецтва на формування духовності особистості та підвищення рівня мовленнєвої культури педагогів.

Ключові слова: *артпедагогіка, професійне мовлення, духовна особистість, мовленнєва культура.*